

Setomaa Muuseumid

Setomaa Muuseumid kogumispõhimõtted

Värska 2021

SISSEJUHATUS

<u>Setomaa Muuseumid.....</u>	<u>1</u>
<u>Setomaa Muuseumid kogumispõhimõtted.....</u>	<u>1</u>
<u>Setomaa Muuseumid. Kogumispõhimõtted ja kogude korraldamine.....</u>	<u>4</u>
<u>1. Kogumispõhimõtted.....</u>	<u>4</u>
<u>1. 1. Kogumispõhimõtete eesmärk.....</u>	<u>4</u>
<u>1. 2. Kogumise eesmärk.....</u>	<u>4</u>
<u>1. 4. Alusdokumendid.....</u>	<u>5</u>
<u>2. Muuseumi missioon ja toimepõhimõtted.....</u>	<u>5</u>
<u>2. 1. Missioon.....</u>	<u>5</u>
<u>2. 2. Muuseumi ajalugu.....</u>	<u>5</u>
<u>2. 3. Muuseumikogud.....</u>	<u>7</u>
<u>2. 4. Muuseumi struktuur ja toimemehhanismid.....</u>	<u>8</u>
<u>2. 5. Muuseumi koostöövõrgustik.....</u>	<u>9</u>
<u>2. 6. Muuseumi tegevust reguleerivad õigusaktid ning strateegilised dokumendid.....</u>	<u>11</u>
<u>3. Muuseumikogu täiendamine.....</u>	<u>11</u>
<u>3. 1. Kogumise eesmärk.....</u>	<u>11</u>
<u>3. 1. 1. Muuseumikogu täiendamise põhimõtted.....</u>	<u>12</u>
<u>3. 1. 2. Kogumise põhikriteeriumid.....</u>	<u>12</u>
<u>3. 1. 3. Täiendavad kriteeriumid.....</u>	<u>13</u>
<u>3. 1. 4. Dokumenteerimine.....</u>	<u>13</u>
<u>3. 2. Teiste sarnaste või lähipiirkonnas tegutsevate muuseumide kogude lühianalüüs.....</u>	<u>14</u>
<u>3. 3. 1. Muuseumikogu täiendamise sisulised kriteeriumid.....</u>	<u>14</u>
<u>3. 3. 2. Muuseumikogude täiendamise prioriteetsed valdkonnad.....</u>	<u>16</u>
<u>3. 4. Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus.....</u>	<u>16</u>
<u>3. 5. Muuseumi ressursside analüüs.....</u>	<u>18</u>
<u>3. 6. Muuseumikogu täiendamise protseduurid.....</u>	<u>20</u>
<u>3. 7. Juurdekasvuvõimaluste analüüs.....</u>	<u>20</u>
<u>3. 8. Muuseumikogu analüüs ja väärtuste hindamine.....</u>	<u>21</u>
<u>3. 9. Museaalide väljaarvamine.....</u>	<u>21</u>
<u>4. Muuseumikogu dokumenteerimine.....</u>	<u>21</u>
<u>4. 1. Dokumenteerimismeetodid, arvestusdokumentatsiooni vormistamine ja hoidmine.....</u>	<u>21</u>
<u>4. 2. Dokumenteeritavad tegevused, rollid ja vastutus.....</u>	<u>21</u>
<u>4. 2. 1. Objektide vastuvõtt.....</u>	<u>21</u>
<u>4. 2. 2. Museaalide liikumine ja ajutine kasutamine.....</u>	<u>22</u>

4. 3. Retrospektiivne dokumenteerimine.....	23
5. Muuseumikogu kasutamine.....	23
5. 1. Rollid ja vastutus.....	23
5. 2. Teenuste loetelu ja nendega seotud piirangud.....	23
5. 3. Digiteerimise korraldus.....	24
6. Säilitamine.....	24
6. 1. Rollid ja vastutus.....	24
6. 2. Säilitustingimused.....	25
6. 3. Säilitustingimuste tagamine.....	26
6. 4. Turvalisus.....	26
7. Toimepidevus.....	26
7. 1. Riskianalüüsi läbiviimise kord:.....	26
7. 2. Ohuplaani ja/või hädaolukorra lahendamise kava koostamise ja rakendamise kord.....	26

Setomaa Muuseumid. Kogumispõhimõtted ja kogude korraldamine

1. Kogumispõhimõtted

1.1. Kogumispõhimõtete eesmärk

Setomaa Muuseumid kogumispõhimõtete eesmärgiks on tagada muuseumitöö eesmärgipärasus, professionaalsus ning teavitada avalikkust muuseumi kogumistegevuse iseloomust ja põhimõtetest. Kogumispõhimõtete eesmärk tugineb organisatsiooni missioonile, põhimäärusele ja arengukavale.

1.2. Kogumise eesmärk

Kogumistööd tehakse koos uurimis- ja näitustegevuse planeerimisega, et luua ja vahendada teadmisi, mis aitavad kaasa seto kultuuri ja kohalike eripärade paremale mõistmisele ning nende väärtustamisele ja säilimisele. Setomaa Muuseumid koguvad esemeid, fotosid, dokumente, trükiseid ja mälestusi, kunstiteoseid, fono-, filmi- ja muid materjale.

Väljaspool kogumistöö plaane võetakse vastu annetusi ja ostetakse museaale, mis on sätestatud käesolevas kogumispõhimõtete dokumendis. Vajaliku ainese saamiseks avaldab muuseum üleskutseid ajakirjanduses, korraldab kogumisekspeditsioone, objektide pildistamist, intervjuusid, üleskirjutisi, salvestamisi jne.

1.3. Kogumispõhimõtete muutmine

Kogumispõhimõtted on ajakohased ning neid muudetakse kohe, kui selleks vajadus ilmneb. Kogumispõhimõtete uuendamist koordineerib peavarahoidja ja kogumispõhimõtted kinnitab direktor.

1.4. Alusdokumendid

Kogumispõhimõtted lähtuvad muuseumiseadusest, Setomaa Muuseumi põhimäärusest ja arengukavast ning ICOM-i muuseumide eetikakoodeksist.

2. Muuseumi missioon ja toimepõhimõtted

2. 1. Missioon

Setomaa Muuseumid annavad vahendaja ja hoidjana edasi seto kultuuri traditsiooni ehedust erinevates ajastutes, kohtades ning elamustes.

2. 2. Muuseumi ajalugu

Setomaa Muuseumid on alates 01.01.2019. aastast Setomaa valla poolt hallatav ühendasutus, mille koosseisu kuuluvad: Saatse Muuseum, Väraska Talumuuseum, Paloveere hoidlatalu ja Seto Tsäimaja, Obinitsa Muuseum, Obinitsa tsässon ja Luikjärve talukompleks ning Väraska külustuskeskus - Reegi maja, mis toovad külastajani sissevaated erinevatesse ajastutesse ja teemadesse.

Saatse muuseum on loetletuist vanim seto kultuurile pühendatud muuseum Setomaal, mille rajas tolleaegne kohalik koolijuht, ametilt ajalooõpetaja, Viktor Veeber. Muuseum avati 25. juunil 1974. aastal Satserinna kooli kodulooringi baasil.

Muuseum asub ajaloolises hoones, mis on Saatse külla ehitatud 1910. aastal. Muuseumihoone on olnud kasutuses eelnevalt nii elumaja, Saksa sõjaväehaigla (1941-1943) kui koolimajana (1938-1963), mil valmis uus koolimaja. Antud majast sai kooli internaat, mis alates 1974. aastast koos avara õuealaga läks täielikult muuseumi käsutusse.

01.03.1988. aastast sai Saatse Seto Muuseumist Põlva Talurahvamuuseumi osakond.

1999. aastal aga liideti muuseum Väraska talumuuseumiga (tolleaegne nimetus Seto Talumuuseum). 2006 renoveeriti muuseum ja 2010 kevadel valmis uus püsiekspositsioon. Alates 01.01.2019 on muuseumi nimetus Saatse muuseum ja kuulub Setomaa valla ühendasutuse Setomaa Muuseumid koosseisu.

Saatse muuseum tutvustab Saatse piirkonna kultuuri- ja looduslugu ning inimest, eelkõige seto meeste argipäeva. Uue teemana on lisandumas riigipiiri temaatika, kuna tegemist on Setomaa kõige piiriäärseima muuseumiga, mille 1,5 km pikkune matkarada kulgeb ajutise kontrolljoonega (piiriga) paralleelselt. Antud teemal valib 2022. aastal uus püsinäitus koos väliala ning metsarajaga.

Väraska talumuuseumi, endise nimega Seto Talumuuseum, rajas Seto Talumuuseumi Fond (Fond loodi 25.08.1993). Ehitusega alustati 1. novembril 1994. 1998. aasta suveks oli põhikompleks valmis ja koos VIII Leelopäevaga toimus muuseumi pidulik avamine.

Väraska vallavolikogu otsusega 30.09.1998 asutati Seto Talumuuseum, munitsipaalmuuseum

riikliku toetusega ning 02.12.1998 kinnitati konkursi tulemusena esimeseks muuseumi juhiks Laine Lõvi.

Muuseumi ekspositsiooni kuuluvad elumaja, rõiva-, vilja- ja söögiait, laut, heinaküün, varjualused, meeste töötuba, suitsusaun, sepikoda, potivabrik ehk savikoda ning rehi. Hooned on kogutud peamiselt Põhja-Setomaalt, mis on kohapeal renoveeritud, taas kokku monteeritud ning osad hooned on vanade järgi uuest materjalist ehitatud (suitsusaun, potivabrik, sepikoda, elumaja kamber). Paraku vajavad mitmed hooned põhjalikku taasrenoveerimist. Muuseumis on võimalik tutvuda 20. sajandi alguse jõukama seto pere talu eluga.

Naabruses asuva Paloveere talu ostuga 30.12.1997 sai muuseum ruumid, kuhu on sisustatud tekstiilihoidla, restaureerimistöökoda ja muu inventari hoiuruumid ning kus tulevikus saab tutvustada nõukogude perioodi seto taluelu. Seegi talukompleks vajab tõsiselt renoveerimist.

Alates 2004. aastast on muuseumi kõrval Euroopa Liidu toel valminud Seto Tsäimaja, kus saab tutvuda seto toidukultuuriga ja kosutada end valdavalt kohalikust toorainest ning seto traditsiooniliste retseptide järgi valminud roogade ja jookidega.

Tsäimajas paiknevad ka mõned museaalide hoiuruumid ning muuseumitöötajate kabinetid ja saab tutvuda erinevate näitustega.

Värska Külustuskeskus - Reegi maja ehitusega alustati 2018. aasta sügisel ja avati 2020. aasta 1. juunil. Kindral Nikolai Reegi rekonstrueeritud suvemaja tutvustab endise EW Kaitseväe Põhjalaagrit, kohalikku erilist militaar-ajalooärandit ning siinseid loodusvarasid. Majas on ka Seto Instituudi tööruum.

Obinitsa muuseum on asutatud kodanikualgatuse korras kauaaegse Obinitsa raamatukoguhoidja Liidia Sillaotsa poolt 1994. aastal. Endise nimetusega Obinitsa Seto Muuseumitarõ avati 3. juuni 1995. aastal uurijatele ja külastajatele. Muuseumi põhiosa, kuhu kuuluvad vanimad museaalid, moodustavadki ümbruskonna küladest Liidia Sillaotsa poolt kogutud esemed. Kogu koostamise eesmärgiks oli eksponeerida 1920-1940ndate aastate seto majapidamise kuulunud tarbeesemeid, tööriistu ja tekstiile.

2003.a hakati muuseumikogu hakati taas süstemaatiliselt täiendama, pöörates erilist tähelepanu seto naise käsitööle.

2007.a ehitati muuseumihoone lähedale **Obinitsa tsässon**, mida samuti haldab Setomaa Muuseumid.

Alates 2010.a. kuulub muuseumi struktuuri Tobrova külas põlisel asukohal paiknev Luikjärve talu, mis on taastamisjärgus. Talu juures asub Tobrova tsässon, mida antud hetkel Setomaa Muuseumid ei halda. Talukompleksi olemasolu võimaldab koguda senisest kogumisprofiilist erinevaid esemeid, sh suuremõõtmelisi tööriistu.

2.3. Muuseumikogud

Värska talumuuseumi kogu suurus seisuga 01.10.2021 on **9193** museaali.

MuSis digiteeritud ja teaduslikult kirjeldatud 7556 museaali.

Muuseumikogu	Museaalide arv	Digitaliseeritud
Arhiivkogu	1990	696
Ajalooline kogu	44	44
Arhiivraamatukogu	481	478
Esemekogu	2531	2271
Fono-videokogu	164	164
Fotokogu	3807	3770
Kunstikogu	51	51
Numismaatikakogu	125	125
KOKKU	9193	7556

Saatse muuseumi kogu suurus seisuga 01.10.2021 on **1991** museaali.

MuSis digiteeritud 1899 museaali, I etapis kirjeldatud 1074 museaali.

Muuseumikogu	Museaalide arv	Digitaliseeritud
Esemekogu	1032	1010
Fotokogu	748	745
Arhiivkogu	211	144
KOKKU	1991	1899
Abikogu:		
Esemekogu	0	0
Fotokogu	0	0
Arhiivkogu	45	45

Obinitsa muuseumi kogu suurus seisuga 01.10.2021 on **992** museaali.

MuSis digiteeritud 695 museaali. I etapis kirjeldatud 450 museaali.

Muuseumikogu	Museaalide arv	Digitaliseeritud
Ehetekogu	10	9
Esemekogu	288	118
Fono-videokogu	9	0
Fotokogu	15	0
Arhiivraamatukogu	10	0
Tekstiilikogu	660	568
KOKKU	992	695

2. 4. Muuseumi struktuur ja toimetehhanismid

Värska talumuuseum asub aadressil Pikk 56, Värska alevik; Saatse muuseum asub Samarina külas Setomaa vallas; Obinitsa muuseum aga Muuseumi 10, Obinitsa küla.

Värska talumuuseumil on museaalide jaoks 3 hoidlaruumi Seto Tsäimajas: arhiivi ja foto-fonorum metallkappidega; väikeesemete hoidla riulitega ning suur seif ehete ja numismaatika jaoks. Talumuuseumi naabruses, Kostkova külas asub hoidlatalu ehk Paloveere talu, kus elumajas on tekstiilihoidla ning osa kõrvalhooneid kohandatud suuremõõtmeliste museaalide hoiustamiseks.

Saatse muuseumis on enamus museaale nähtavad peamaja ekspositsioonis ning kõrvalhoones. Foto- ja arhiivkogud asuvad nõuetekohaselt arhiivikappides. On olemas ka avatud fondihoidla, kus on abikogudesse kuuluvad säilikud ning esemed, mis ei ole paigutatud ekspositsioonipindadele.

Obinitsa muuseumis on väike osa museaalidest eksponeeritud maja esimesel korrusel ja põhiosa hoiustatud teisel korrusel, kuhu külastajal ligipääs puudub.

Kogude täiendamise, korrastamise ja kättesaadavaks muutmise eest on vastutus jagatud järgnevalt:

- Kogude täiendamine (analüüs, vajadus, planeerimine): peavarahoidja Värska talumuuseumis, varahoidja-kuraator Saatse muuseumis, varahoidja Obinitsa muuseumis
- Dokumentatsioon, andmebaasid (MuIS), digiteerimine: peavarahoidja Värska talumuuseumis, varahoidja-kuraator Saatse muuseumis, varahoidja Obinitsa muuseumis
- Hoiustamine, säilitamine: peavarahoidja Värska talumuuseumis, varahoidja-kuraator Saatse muuseumis, varahoidja Obinitsa muuseumis
- Kogude kasutatavus: peavarahoidja Värska talumuuseumis, varahoidja-kuraator Saatse muuseumis, varahoidja Obinitsa muuseumis.

Setomaa Muuseumide muuseuminõukogu on moodustatud muuseumi arengusuundade hindamiseks ja kavandamiseks. Nõukokku kuuluvad Muinsuskaitseameti, kohaliku omavalitsusüksuse esindajad ning seto kultuuri ja piirkonna asjatundjad.

2. 5. Muuseumi koostöövõrgustik

Setomaa Muuseumidel on olemas koostöövõrgustik järgnevate organisatsioonidega:

MTÜ Seto Talumuuseumi Sõprade Selts - on vabatahtlikult ühinenud füüsiliste ja juriidiliste isikute organisatsioon. Ühing on asutatud 5. novembril 2010 Värskas. Ühingu tegevus avalikes huvides, aitab koguda, säilitada, eksponeerida ja populariseerida Setomaaga seotud esemeid ning kultuuripärandit. Algatab, aitab korraldada ja korraldab Seto Talumuuseumi üritusi ning tutvustab ja toetab talumuuseumi tegevust.

MTÜ Seto Adõr – Ühingu tegevus avalikes huvides, aitab koguda, säilitada, eksponeerida ja populariseerida Setomaaga seotud esemeid ning kultuuripärandit. Algatab, tutvustab ja toetab Saatse muuseumi tegevust.

MTÜ Obinitsa Seto Muuseumitarõ Selts - seltsi kuuluvad, Obinitsa muuseumi endised muuseumitöötajad, kes on huvitatud Obinitsa Muuseumi heast käekäigust. Obinitsa Seto Muuseumitarõ Seltsi liikmed on seotud vabatahtliku töö kaudu Luikjärve talu taastamisega ning selts on korraldanud traditsiooniliste töövõtete koolitusi.

Toetavad, koostööd tegevad organisatsioonid:

MTÜ Setomaa Turism – asutatud 07.05.2003, kelle põhieesmärgiks on arendada turismiettevõtlust Setomaal, ühendada turismiga seotud ettevõtteid ja piirkonna turismi arengust huvitatud mõttekaaslasi.

SA Seto Instituut – on 2010. aasta kevadel loodud organisatsioon, mille ülesandeks on koordineerida ja edendada Setomaa ja seto kultuuri alast teadustööd ning tutvustada teadustööde tulemusi laiemale avalikkusele. Seto Instituut avaldab trükiseid, korraldab teadusteemalisi üritusi ja seto kultuuri alast õpet, tehes koostööd teiste Setomaa asutuste (sh muuseumide) ja inimestega. Seto Instituudi tööruumid asuvad Reegi majas.

MTÜ Seto Leelotarko Kogo – asutatud 04.03.2010, põhieesmärk on seto laulukultuuri ehk leelo säilitamine vanu traditsioone järgides.

MTÜ Seto Käsitüü Kogo – asutatud 18.07.2006, eesmärgiks on seto traditsioonilisel käsitööl põhineva ettevõtluse arendamine seto käsitöötraditsiooni järjepidevuse ja säilitamise kaudu.

MTÜ Seto Küük – asutatud 11.12.2017, seto toidutootjaid ühendav organisatsioon, mille eesmärgiks on arendada ja edendada seto toidukultuuri ja toetada valdkonnas tegutsevaid ettevõtjaid.

MTÜ Satserinna – asutatud 01.11.2019 eesmärgiga Saatse piirkonna külade elukeskkonna areng ning kohaliku kogukonna koostöö.

Setomaa Muuseumid teeb kogumisel koostööd järgmiste muuseumidega:

Eesti Vabaõhumuuseum

Karilatsi Vabaõhumuuseum

Vana-Võrumaa Muuseum

Räpina Koduloo- ja Aiandusmuuseum

Eesti Rahva Muuseum

Eesti Põllumajandusmuuseum

Eesti Kirjandusmuuseum.

Eesti Maanteemuuseum

Eesti Põllumajandusmuuseum

Radaja seto Muuseum

Irboska riiklik muuseum-kaitseala

Koostöö eesmärk on vältida kattuvusi kogumistöös, jagada kompetentsi ja aidata kaasa kõikide muuseumide eesmärkide saavutamisele.

Ühtlasi tunnustab ja toetab Setomaa Muuseumid kohalike kodu-uurijate tegevust ning teeb nendega uurimis- ja kogumisalast koostööd tingimusel, et see on kooskõlas käesoleva kogumispoliitikaga ja teiste muuseumi tegevust reguleerivate dokumentide ning õigusaktidega, samuti üldsuse huvidega. Muuseum ei tee kogumisel koostööd eraisikutega isiklikes või ärilistes huvides.

Setomaa Muuseumid väljastab oma museaale teistele riiklikele muuseumidele ja teadusasutustele tingimusel, et neid kasutatakse eksponeerimise, teadusliku, uurimistöo või hariduslikul eesmärgil. Neile peab olema tagatud säilimine ja välistatud peab olema nende seisundi halvenemine. Kasutamisel märgitakse ära museaalide kuuluvus Setomaa Muuseumile ning eeldus on, et Setomaa Muuseumid ei vaja nimetatud museaali samaaegselt. Setomaa Muuseumid lähtub kogumistegevuse koostöö planeerimisel teiste muuseumidega põhimõttest, et sarnaseid esemeid saame näituste või püsiekspositsiooni tarbeks laenata ka teistelt muuseumidelt.

2. 6. Muuseumi tegevust reguleerivad õigusaktid ning strateegilised dokumendid

Setomaa Muuseumid juhindub oma tegevuses seadustest, Vabariigi Valitsuse määrustest ja korraldustest, kultuuriministri määrustest ja käskkirjadest, teistest õigusaktidest ning kehtivast põhimäärusest.

- Seadused: Põhiseadus, muuseumiseadus, põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, arhiiviseadus, autoriõiguse seadus, avaliku teabe seadus, digitaalallkirja seadus, isikuandmete kaitse seadus, riigivaraseadus
- Määrused: Setomaa Muuseumid põhimäärus, Museaali ja muuseumisse kauemaks kui

aastaks hoiule võetud asja märgistamise ja säilitamise kord, Muuseumide andmekogu asutamine ja põhimäärus, Museaalina arvele ja hoiule võtmise juhend.

- Arengukavad ja juhendid: Setomaa Muuseumid arengukava 2020-2025, Kultuuriministeeriumi valdkonna arengukava „Digitaalse kultuuripärandi tegevuskava 2018–2023”, Rahvusarhiivi juhendid, ICOMi muuseumide eetikakoodeks, Eesti säästva arengu riiklik strateegia Säästev Eesti 21, Võru maakonna arengukava, Setomaa valla arengukava 2019-2028, Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020, Setomaa turismiarengukava 2014-2020

Setomaa muuseumid põhitegevust reguleerivad asutusesisesed dokumendid: kogumispõhimõtted, kogude kasutamise kord, ametijuhendid, tegevuskavad, põhimäärus, arengukava, hädaolukorra lahendamise plaan.

3. Muuseumikogu täiendamine

3. 1. Kogumise eesmärk

Vastavalt Setomaa Muuseumide põhimäärusele on muuseumi põhiülesanne koguda, säilitada ja uurida ajaloolise Setomaa ning setode eluolu kajastavat materjali ning korraldada selle üldsusele vahendamist teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel lähtuvalt muuseumi missioonist ja arengukavast.

Setomaa Muuseumide kogumispiirkonnaks on ajalooline Setomaa. Lisaks kogutakse materjali mujalt, kui see seostub Setomaa ning selle inimeste ning muuseumi uurimisteemade ja töö suundadega. Kogumine lähtub ajaliselt kolmest perioodist:

- Vanem aeg kuni Teise Maailmasõjani
- nõukogude aeg
- Taasiseseisvunud Eesti Vabariigi aeg

3. 1. 1. Muuseumikogu täiendamise põhimõtted

- Setomaa Muuseum ei võta annetuse, kingituse, pärandi või teise muuseumi tervikkogu museaalina arvele, kui see ei vasta muuseumi arengukavale või kogumispoliitikale.
- Setomaa Muuseumid ei võta museaalina arvele annetust, kingitust või pärandit, kui selle üleandja esitab eritingimusi, mis on vastuolus muuseumi ja selle külastajate pikaajaliste huvidega.
- Setomaa Muuseumid ei võta museaalina arvele asja, mille säilitamiseks, eksponeerimiseks või mille üle arvestuse pidamiseks puuduvad tingimused või

eelarvelised võimalused.

- Setomaa Muuseumid arvestab asja museaalina arvele võtmisel teise sama piirkonna või sarnase ainevaldkonna muuseumide kogumispõhimõtetega.
- Kõik muuseumikogu täiendamise otsused on kaalutletud ja põhjendatud, vastavuses kogumispoliitika põhimõtetega ning vastavad vähemalt ühele punktis 3.1.4. nimetatud põhikriteeriumile asja väärtuse hindamisel ja vähemalt kahele punktis 3.1.5. nimetatud täiendavale kriteeriumile väärtuse astme määramisel.

3. 1. 2. Kogumise põhikriteeriumid

- ajalooline väärtus (objekt on seotud konkreetse Setomaa inimese, paiga, sündmuse või tegevusega, jutustades mõne ajaloolise protsessi, temaatika või eluviisi kohta, aidates mõista paremini ajalugu);
- esteetiline väärtus (objekt on meisterlikult valmistatud või on suurepärane näide teatud oskustest või mõne kunstniku loomingust; on originaalse või innovatiivse disainiga);
- teaduslik või uurimuslik väärtus (teadlastel on tänapäeval või tulevikus eelduslikult huvi objekti põhjalikumalt uurida);
- sotsiaalne või vaimne väärtus (objektiga on seotud uskumused, ideed, lood, kombed, tavad, mis on tänapäeval olulised seto kogukonna jaoks);

3. 1. 3. Täiendavad kriteeriumid

- päritolu (objekti omanik, kasutaja või valmistaja on seto või pärit Setomaalt);
- iseloomulikkus/tüüpilisus (kui on teatud liiki objektide, tegevuste, eluviisi või ajalooajalooperioodi tüüpiline näide);
- rareiteetsus (kui on haruldane, ebatavaline või erakordselt hea näide teatud objektist ja on erakordselt hästi dokumenteeritud, võrreldes teiste samalaadsete objektidega);
- seisund, terviklikkus (kui objekt on hästi säilinud ja töökorras);
- kasutatavus (kui objekti abil on võimalik interpreteerida sündmusi, kogemusi, inimesi jne ning tuua välja nende erinevaid aspekte, või aitab see muuseumil jutustada mingit lugu; seostub muuseumi näituste kavaga ja/või haridusprogrammidega);
- Setomaa Muuseumid ei kogu üldjuhul asju, mille kohta on kindlalt teada, et nende kogumise ja säilitamisega tegeleb professionaalselt ning süstemaatiliselt mõni teine muuseum;
- erandiks on olukorrad, kui nendel asjadel on lisaväärtus piirkondliku ajaloo seisukohast (näiteks kui need on siin valmistatud või seostuvad oluliste seto sündmuste või inimestega);

- Setomaa Muuseumid ei konkureeri teiste muuseumidega museaalide pärast, vaid leiab, et üldjuhul peaksid museaalid vastu võetama muuseumis, mille kogumispõhimõtetele ja profiilile nad enim vastavad, kus nende säilitamiseks on piisavad tingimused, kirjeldamiseks ja uurimiseks kõige suurem kompetents ning kus nad on kõige kättesaadavamad potentsiaalsetele kasutajatele.

3. 1. 4. Dokumenteerimine

- Iga kultuuriväärtusega asja (või kollektsiooni, kui väärtus seisneb selle terviklikkuses) kohta, mis on võetud muuseumisse vastu eesmärgiga võtta see museaalina arvele, koostatakse vormi kohane vastuvõetud asja väärtuse hindamise akt, milles esitatakse põhjendused asja museaalina arvele võtmiseks;
- direktor moodustab kultuuriväärtusega asjade ostmise ja muul viisil omandamise ning museaalina arvele võtmise otsustamiseks käskkirjaga vähemalt kolmeliikmelise kogude täiendamise komisjoni, kuhu võivad kuuluda nii muuseumi töötajad ja eksperdid;
- kogude täiendamise komisjon teeb otsuse hindamisakti alusel;
- juhul, kui kogude täiendamise komisjon ei jõua otsustamisel konsensuseni, siis edastatakse juhtum otsustamiseks Kultuuriministeeriumi juures tegutsevale Muuseuminõukogule.

3. 2. Teiste sarnaste või lähipiirkonnas tegutsevate muuseumide kogude lühianalüüs

Setomaa Muuseumidega sarnast materjali koguvad:

- Eesti Vabaõhumuuseum – kogub Eesti maa- ja taluarhitektuuri ning maa maastike arengulooga seotud hooneid, esemeid, fotosid, dokumente ja mälestusi;
- Eesti Põllumajandusmuuseum – kogub Eesti põllumajandust ja maaelu kajastavaid materjale;
- Eesti Rahva Muuseum – kogub eesti, soome-ugri ja põhjarahvaste, samuti Eestis elavate rahvusgruppide ja naaberrahvaste kultuuri kajastavat materjali;
- Eesti Kirjandusmuuseum – tegeleb eesti rahvusliku kultuuripärandi ja eesti diasporaa, soome-ugri ja ka teiste rahvaste kultuuriloo, kirjanduse ja folkloristika valdkonna allikmaterjalide kogumisega;
- Karilatsi Vabaõhumuuseum – kogub esemelist materjali ja vaimset pärandit vana Liivimaa ning Põlva maakonna piirides (1950. aastast kuni tänaseni). Lisaks kogutakse omavalitsustega seotud sümboolikat ja meeneid;

- Võrumaa Muuseum – kogub ajaloolise Võrumaa (Vana-Võromaa) materjale;
- Räpina Koduloo- ja aiandusmuuseum – väljapanekud tutvustavad Räpina mõisa ja kihelkonda, aiandusharidust ning Euroopa üht vanimat paberivabrikut;
- Erakogu: Jõeveere Talu Muuseum – 1998. aastal valminud rehetares eksponeeritakse talu rikkalikku vanavarakogu. Lisaks oma talu varale on välja pool Setomaa lähiküladest pärit esemed. Rikkalikumad ja ainulaadsemad on seinakellade, samovaride, lauanõude, talutööriistade kogud.

3.3.1. Muuseumikogu täiendamise sisulised kriteeriumid

- Esemekogusse kogutakse ajaloolisel Setomaal valmistatud või kasutusel olnud kultuuriväärtuslikke ning igapäevaeluga seotud esemeid;
- Arhiivikogusse kogutakse Setomaaga või Setomaalt pärit inimeste elu ja tegevusega seotud originaaldokumente, kodu-uurimuslikke materjale, koduloolisi trükiseid, kroonikaid, ajalehti jmt;
- Arhiivraamatukokku talletatakse Setomaaga seotud ja seto temaatikat käsitlevaid trükiseid, kohalike kirjameeste loomingut, kohalike avaliku elu tegelaste kohta välja antud trükiseid ja teatmeteoseid, Setomaalt pärit kirjanike teoseid ja trükiseid ning kohalike asutuste ja organisatsioonide välja antud trükiseid;
- Fotokogusse kogutakse ajaloolise Setomaaga seotud originaalfotosid, fotopostkaarte, negatiive ja digifotosid, mis kajastavad olulisi sündmusi, isikuid, paiku ning setode elu-olu;
- Ajalooline kogu talletab Setomaal valmistatud või Setomaal kasutusel olnud kultuuriväärtuslikke esemeid, mis ei kuulu ühegi teise alakogu kogumisvaldkonda;
- Kunstikogusse talletatakse Setomaal sündinud või Setomaal tegutsevate kunstnike loomingut, seto teemalisi taieid (joonistusi, maale, graafikat, skulptuure jms) teistelt autoritelt;
- Fono-videokogusse kogutakse Setomaal tegutsevate või Setomaalt pärit isikute ja kollektiivide loominguga heliplaate, CD, DVD, eelnevalt on kogutud ka video- ja helikassette;
- Numismaatika kogusse kogutakse Setomaal eri aegadel käibel olnud ja MTÜ Seto Infoseltsi (Seto Pank) poolt tänapäeval välja antud münte ja paberrahasid;
- Abikogusse võetakse vastu materjale (muuseumi tegevusega seotud esemed, fotod, dokumendid jne), mis ei vasta põhikogusse vastuvõtmise kriteeriumitele, kuid väärivad säilitamist lühemat või pikemat aega teadusliku, haridusliku või

näitustegevuse eesmärgil. Samuti võib abikogusse vastu võtta objekte, mille väärtuslikkus on hetkel ebaselge, kuid see võib selguda lähema 5-10 aasta jooksul. Abikogu ei kuulu põhifondi koosseisu, selle üle peetakse muuseumisisest arvestust. Saatses muuseum peab abikogude arvestust MuIS põhiselt;

- Muuseum ei kogu väga halvas seisukorras ja lühikese säilivusega esemeid; ebaselge päritoluga esemeid; arheoloogilisi esemeid (kuna puudub oskusteave nende kirjeldamiseks, konserveerimiseks ja säilitamiseks). Seetõttu antakse kultuuripärandi parima säilimise, uurimise ja tutvustamise huvides muuseumile annetatud või muuseumitöötajate poolt leitud arheoloogilised esemed peale spetsialistidega konsulteerimist üle Tallinna Ülikooli Ajaloo Instituudile või Tartu Ülikooli Arheoloogiakabinetile;
- Setomaa vanema ajaloo väärtustamiseks ning tutvustamiseks deponeeritakse aga kokkuleppeliselt osa antud asutustes paiknevatest Setomaalt pärit esemetest muuseumis toimuvatel ajutisel arheoloogiaalastel väljapanekutel.

3.3.2. Muuseumikogude täiendamise prioriteetsed valdkonnad

1. Seto laulikud ja laulupeod
2. Piir
3. EV Kaitseväe Petseri Põhjalaager
4. Seto talu ja taluarhitektuur
5. Seto tekstiil
6. Seto pere ja peretraditsioonid
7. Majandustegevus läbi aegade
8. Setomaa kultuuri- ja looduslugu ning inimene
9. Seto keel ja hariduslugu

3.4. Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus.

Väraska talumuuseumi kogud jagunevad eseme-, arhiivi-, fono-video-, arhiivraamatukogu-, foto-, ajalooliste esemete, kunsti-, numismaatika ja abikoguks.

Väraska talumuuseumi kogu on noor kogu, ent sisaldab palju väärtuslikku ja ajaloolist materjali.

Esemekogusse kogutakse ajaloolisel Setomaal valmistatud või kasutusel olnud kultuuriväärtuslikke ning igapäevaeluga seotud esemeid valdavalt Põhja-Setomaalt (endine Väraska ja Mikitamäe vald), millest tekstiilikogu on kõige mahukam ja sisukam. Eriti oodatud

on pulmatekstiilid ja meeste rahvarõivad.

Arhiivikogusse kogutakse Setomaaga või Setomaalt pärit inimeste elu ja tegevusega seotud originaaldokumente, kodu-uurimuslikke materjale, koduloolisi trükiseid, kroonikaid, ajalehti jmt. See kogu on veel pidevat täiendamist vajav, aga on rikkalik Matsuri kooli ajaloo, Väraska kultuurielu 1966-1998, seto kooride ja Seto Kongressi materjalide osas.

Arhiivraamatukogusse talletatakse Setomaaga seotud ja seto temaatikat käsitlevaid trükiseid, kohalike kirjameeste loomingut, kohalike avaliku elu tegelaste kohta välja antud trükiseid ja teatmeteoseid, Setomaalt pärit kirjanike teoseid ja trükiseid ning kohalike asutuste ja organisatsioonide välja antud trükiseid. Väärtuslikuma osa moodustab kirjanik Paul Haavaoksa raamatute täielik kogu. Täiendamist vajab vanemate setokeelsete raamatute kogu.

Fotokogusse on oodatud ajaloolise Setomaaga seotud originaalfotod, fotopostkaardid, negatiivid ja digifotod, mis kajastavad olulisi sündmusi, isikuid, paiku ning setode elu-olu üldiselt. Fotokogu väärtuslikuma osa moodustavad Andrei Ponomarjovi digifotod Petsesimaa tsässonatest, kirikutest ja pühakohtadest; erinevate autorite fotod seto leelopäevadest ja Väraska päevapiltniku Vladimir Ressi klaasnegatiivid. Täiendamisvajadus on eriti vanemate ja nõukogude perioodi fotode osas.

Ajalooline kogu talletab Setomaal valmistatud või Setomaal kasutusel olnud kultuuriliselt väärtuslikke esemeid, mis ei kuulu ühegi teise alakogu kogumisvaldkonda: ehted, ikoonid ja mõned muud esemed. Väraska talumuuseumil on Setomaa muuseumidest kõige rikkalikum hõbedakogu.

Kunstikogusse talletatakse Setomaal sündinud või Setomaal tegutsevate kunstnike loomingut ja seto teemalisi taieseid (joonistusi, maale, graafikat, skulptuure jms) teistelt autoritelt. Kunstikogu on algusjärgus.

Fono-videokogusse kogutakse Setomaal tegutsevate või Setomaalt pärit isikute ja kollektiivide loominguga heliplaate, CD, DVD, eelnevalt on kogutud ka heli- ja videokassette. Lisaks teisi Setomaa-teemalisi salvestusi. Pidev täiendamisvajadus.

Numismaatika kogusse kogume eri aegadel käibel olnud münte ja paberrahasid ning MTÜ Seto Infoseltsi (Seto Pank) poolt välja antud münte ja paberrahasid.

Muuseumi kogumistegevus lähtub püsinäituse kontseptsioonist.

Saatse muuseumi kogud jagunevad põhi- ja abikogudeks. Põhikogu sisaldab eseme-, foto-arhiivikogu. Sarnaselt on jaotatud ka abikogu. Põhikogus on peamiselt piirkonna taludest annetatud esemed, fotod ja dokumendid.

Abikogu sisaldab piirkonna elanike tegevusega seotud materjali, mis ei ole otseselt seotud seto kultuuripärandiga, kuid kajastab piirkonna inimeste elu-olu erinevatel ajastutel

kodukohas Setomaal.

Obinitsa muuseumi kogu esinduslikuma osa moodustavad tekstiilid. Vanim museaal on dateeritud 1890. aastasse.

Tekstiilikogus on pühaserätid, ilukäterätid, pealinikud, hamõd ja muud tarbetekstiilid, mis annavad hea ülevaate seto naise käsitöö kõrgest tasemest ning mitmekesisusest. Tekstiilikogus on esindatud peaaegu kõik seto rahvakultuurile omased esemeliigid. Mõned puudujäägid on rituaalsete rõivaesemete koha pealt (nt mõrsja peakate).

Esemekogus on valdav enamik talumajapidamise tarbeesemeid aastatest 1920-1940. Seoses Luikjärve muuseumitalu taastamise ja arendamisega oleme asunud kogusid täiendama ka põllutööriistade ning liikumisvahendite osas.

Foto- ja arhiivkogus on silmapaistev uurijate poolt tihti kasutatav Raivo Remmeli ülevaade Setomaa nulkadest. Arhiivkogu sisaldab lisaks üksikdokumentidele ka kultuuriloolisi käsitlusi, temaatilisi ajaleheväljalõikeid, käsikirju, üritustega seotud materjale jm.

3. 5. Muuseumi ressursside analüüs

Väraska talumuuseumi (VTM) 6,2ha territooriumil paiknevad muuseumitalu hooned, Seto Tsäimaja ja Paloveere talu, millest osa vajavad kas täielikku või osalist renoveerimist:

1. VTM elumaja koridori ja sahvriga. Elumaja kamber on sisustatud ajastule vastavalt, kaasajastatud põrandaluugiga, et külastajal oleks turvaline tutvuda põrandaaluse panipaigaga. Tsulanas ehk sahvris korraldame aastaringselt vahetuvaid näitusi.
2. Rõiva-, vilja- ja söögiait. Rõiva- ja söögiaidas on suveperioodil fondi- ja eraisikute näitused ning ajastule vastavad püsiekspositsiooni kuuluvad töö- ja tarberiistad.
3. Tõlla ja vankrikuur töömehe kambriga on erinevate vankrite, regede jms põllutööriistade ning puutöövahendite hoiustamise-eksponeerimise koht.
4. Laut ja heinaküün. Laudas elavad aastaringselt koduloomad (praegu kanad). Lisaks on muuseumil koer ja kass. Heinaküüni oleme kasutanud erinevate näituste korraldamiseks.
5. Saun. Aastas mõned korrad ilmastiku sobivusel kasutame otstarbekohaselt, et taastada-värskendada saunale omane väljanägemine ja lõhn.
6. Sepikoda. Tellimuste korral tegutseb sepp; eksponeeritud sepatööriistad.
7. Potivabrik. Ettetellimisel toimuvad keraamikaõpped ja savipõletus väljaõppinud meistri läbiviimisel. Püsiekspositsioonis vanad ja kaasaegsed keraamilised esemed ning töövahendid.
8. Rehi. Rehe all paikneb vilja- ja linatööriistade püsiekspositsioon; halva ilma korral

toimuvad seto kooride kontserdid jm üritused; rehetuba kasutame suvel muuseumikauplusena.

9. Seto Tsäimaja. Tsäimaja esimesel korrusel paiknevad arhiivi-, arhiivraamatukogu, foto- ning auviste hoidla elektrikütte ja konditsioneeriga, kus museaalid on metallkappides ja nõuetekohastes ümbristes; koridoris on kõrge turvalisusastmega seif hõbeehete ja numismaatika hoiustamiseks; töö- ja abiruumid ning toitlustuskoht söögisaali ja köögiga. Teisel korrusel on väike esemete hoidla spetsiaalriulite elektrikütte ja ventilatsiooniga, õppeklass-seminariruum ning kontori- ja abiruumid.
10. Paloveere talu elumaja. Elumaja sahvris ja endisaegses külmas toas paikneb tekstiilihoidla elektrikütte, spetsiaalkappide ja -sahtlitega, vaba pinda on ainult üksikute tekstiililiikide paigutamiseks. Maja elu- ja magamistuba ning köök on kasutusel eelhoiustamise, hoiustamise ja varahoidja tööruumina.
11. Paloveere talu laut ja heinaküün. Lauda ruumides paiknevad restauraatori tööruumid. Kahjuks on ebapiisav ventilatsioon ja puudub vesi; küüni osa kasutame materjalide ja restaureerimist ootavate esemete (tööriistad, mööbel) ladustamiseks.
12. Paloveere talu aidad talliga. Aidad on kasutusel talumööbli ja tööriistade hoidlana, ülejäänud ruumid hoiustamiskohana.
13. Paloveere saun. Saun on korrastatud ja kasutuskõlblik.
14. Kelder. Kasutuskõlblik.

Värskas külastuskeskus - Reegi maja, mis koosneb peamajast ning kõrvalhoonest.

Saatse muuseumi 7,5 ha territooriumil asub peamaja, kõrvalhoone, väikeehitistega õueala ja matkarada.

1. Saatse Seto Muuseumi peamaja. Maja kaks korrust on sisustatud uue ja ajakohase atraktiivselt esitatud püsinäitusega. Näitusel kajastatavad teemad: Saatse piirkonna ajalugu, Saatse kirik, Saatse piirkonna naiste ja meeste roll seto kultuuris, maaharimine, Saatse piirkonna haridus- ja kultuurilugu.
2. Saatse Muuseumi kõrvalhoone. Hoones paikneb näitus linatöömashinade ning suuremõõtmelistest muuseumi kogudes olevatest põllutöö- ja tarbeesemetest.
3. Saatse Muuseumi õueala koos metsa ja matkarajaga. Muuseumi territooriumil asub heakorrastatud haljasala, temaatilised töömajad ning piirkonna ajalugu kajastavate stendidega tähistatud matkarada muuseumi metsas.

Obinitsa Muuseum koosneb peamajast, kus on kahel korrusel avatud ruumidega toad. Alumises toas paikneb püsinäitus, mis kajastab seto leelot ja keelt, ning meenete müüginurk koos kassaga. Üleval on avatud ruum, mis jaguneb kaheks pooleks – üks pool on hoidla ning teine pool on kasutatav arhiivi ja museaalidega tutvumiseks.

Obinitsa muuseumi juurde kuulub tsässon, mis on avatud samadel aegadel, mil muuseum, ja Luikjärve talukompleks. Viimane koosneb – elumajast (renoveeritud ja kaheruumiline: köök ja eluruum), varjualune (täidab puukuuri aset), sukõrman (pooleliolev elumaja), vaheliklavvoline, tõllakuur, ait, aganik, tall, tahr, laut ja kõlgus. Talukompleks on suures osas renoveeritud, kuid vajab edasisi parendustöid.

3. 6. Muuseumikogu täiendamise protseduurid

Kogumistöö plaane tehakse kooskõlas uurimis- ja näitusetevõtmise planeerimisega. Kogumistööd planeeritakse üldjoontes ette kolm aastat, plaane täpsustatakse muuseumi aastatööplaanis. Väljaspool kogumistöö plaane võetakse vastu annetusi ja ostetud museaale, mis vastavad käesolevas kogumispoliitikas sätestatud põhimõtetele.

Vajaliku materjali saamiseks võib muuseum avaldada üleskutseid ajakirjanduses (eriti ajalehes Setomaa), internetis jm, korraldada pärimusobjektide pildistamist, kogumisekspeditsioone ja teha koostööd kõrgkoolidega ning teiste organisatsioonidega.

3. 7. Juurdekasvuvõimaluste analüüs

Väraska Talumuuseumi kogu täiendamisel on hoiustamiseks enamuste kogude lõikes vajalik ruum olemas.

Täitunud on tekstiilikogu, millele paremate tingimuste loomiseks on valminud 2012. aastal Kurmik Projekt OÜ-lt Paloveere talu majandushoone (laut ja heinaküün) rekonstrueerimisprojekt restaureerimistöökajaks ja tekstiilihoidlaks.

Pidevalt otsitakse võimalusi ja vahendeid muuseumikogude tingimuste ning seisundi parendamiseks.

VTM arhiivi-, arhiivraamatu-, foto-, fono- ja filmikogu, numismaatika ning ajalooline kogu paiknevad heades, 2004. a spetsiaalselt ehitatud (Tsäimaja) ruumides, kappides, seifides ja riiulitel.

Hoiustamiseks kasutatakse arhiivipüsivaid pabereid, ümbriseid ja karpe.

Tekstiilihoidla on selleks kohandatud ruumides Paloveere talus, mis varustatud spetsiaalkappide ja sahtlitega, kuid on põhiosas täitunud. Optimaalsete tingimuste tagamine

on keeruline.

2020. aastal sai rehe pööningul avarama eksponeerimispinna ja mitmekeelse info lina- ja köievalmistamise tööriistad ning rehe all täienes viljakasvatusega seotud töövahendite osa, millele lisandus samuti mitmekeelne info ja paranes valgustus.

Saatse muuseumikogud täienevad lähiajal peamiselt igamise teel omandatud museaalidega. Teemaatiliselt lisandub kogusse Saatse kooli esemeid ja fotosid, samuti Saatse kiriku dokumente. Abikogusse kogutakse Väraska metskonna Saatse piirkonnas asunud vahtkondade tegevus ja metsavahtide tööd jäädvustav materjal.

Obinitsa enamik museaale on viidud teisele korrusele, mis kohandatud museaalide hoiustamiseks. Esemed on pakendatuna riiulitel ja kappides. Ehete jaoks on väike seif. Osaliselt on esemekogu paigutatud Luikjärve talu aita.

3. 8. Muuseumikogu analüüs ja väärtuste hindamine

Väraska talumuuseumi kogu analüüs inventuuride käigus on näidanud, et kogudest väljaarvamist vajavat materjali muuseumis praktiliselt pole. Olulisema väärtusega on tekstiilikogu, leelopäevade materjal, seto ehete kogu, Saatse muuseumi meeste tööriistade ning fotode kogu, Obinitsa muuseumi väike, kuid huvitav tekstiilikogu.

3. 9. Museaalide väljaarvamine

Museaalide väljaarvamine muuseumikogust toimub muuseumiseaduses sätestatud alustel. Kogust välja arvatud museaalid võib vajadusel ja sobivusel üle anda teisele muuseumile või hävitada, kui museaal on kahjustunud sellisel tasemel, mis ei võimalda taastamist (kultuuriministri nõusolekul), või kui museaalist lähtub oht teistele museaalidele ja/või inimeste tervisele.

4. Muuseumikogu dokumenteerimine

4. 1. Dokumenteerimismeetodid, arvestusdokumentatsiooni vormistamine ja hoidmine

Museaalide kohta arvestusdokumente vormistatakse muuseumis elektrooniliselt MuIS-is. Museaalide arvestusdokumentatsiooni nõuetekohase pidamise eest vastutab peavarahoidja ning neid säilitatakse muuseumis alaliselt.

4. 2. Dokumenteeritavad tegevused, rollid ja vastutus

4. 2. 1. Objektide vastuvõtt

Museaalide vastuvõtmisel vormistatakse vastuvõtuakt, mis on põhidokumendiks museaalide kuulumise kohta muuseumile. Vastuvõtuakt sisaldab kõiki Muuseumiseadusega sätestatud toiminguid. Vastuvõtuakt koostatakse vähemalt kahes eksemplaris, millest esimene jääb muuseumile, teine üleandjale. Vastuvõtuakti kinnitab muuseumi direktor oma allkirjaga. Vastuvõtuaktid vormistab varahoidja veebipõhises muuseumide infosüsteemis ehk MuIS-is, sellest tehakse väljatrükk paberile, mis säilitatakse tähtajatult muuseumis. Museaali dokumenteerimiseks vajaliku ja esmase info kogub varahoidja, vajadusel teised töötajad, vajalikud dokumendid täidab varahoidja MuIS-is.

4. 2. 2. Museaalide liikumine ja ajutine kasutamine

Eksemplaride muuseumisisene ja asutuste vaheline liikumine (laenutamine, pildistamine, eksponeerimine, teadus- ja õppetöö jms) registreeritakse.

Säilikute muuseumivälisel väljaandmisel vormistatakse MuIS-is kahes eksemplaris väljaandeakt, millest üks säilitatakse alaliselt muuseumis, teine antakse vastuvõtjale.

Säilikute muuseumisesel liikumisel vormistatakse MuIS-is ajutise kasutamise akt, mis säilitatakse alaliselt muuseumis.

Säilikute tagastamisel vormistatakse MuIS-is kahes eksemplaris tagastamisakt, millest üks säilitatakse tähtajatult muuseumis, teine jääb tagastajale. Muuseumikogu kontrollitakse korraliste inventuuride käigus vastavalt muuseumiseadusele.

Museaali üleandmine teisele muuseumile, raamatukogule ja Rahvusarhiivile toimub Muuseumiseaduses sätestatud tingimustel ja korras:

1. Muuseumide andmekoguga liitunud muuseumi museaali võib üle anda teisele muuseumide andmekoguga liitunud muuseumile, kui üleandmine ei kahjusta muuseumikogu terviklikkust ja museaal on vajalik teise muuseumi muuseumikogu täiendamiseks.
2. Museaali võib üle anda raamatukogule, kui üleandmine ei kahjusta muuseumikogu terviklikkust ja museaal on vajalik raamatukogu teavikute kogu täiendamiseks.
3. Museaali võib üle anda Rahvusarhiivile, kui üleandmine ei kahjusta muuseumikogu terviklikkust ja museaal on samal ajal arhivaal arhiiviseaduse tähenduses.
4. Museaali üleandmise otsustab üleandva muuseumi nõusolekul selle asutaja.
5. Museaali üleandmisel hinnatakse ja kirjeldatakse selle seisundit.

Museaali võib muuseumikogust välja arvata ainult Muuseumiseaduses nimetatud alustel, kui museaal:

1. on kahjustatud ja seda ei ole võimalik taastada;
2. on hävinud või kaotsi läinud ning seda ei ole leitud vähemalt kahe järjestikuse korralise inventuuri käigus;
3. antakse Muuseumiseaduse § 7 alusel üle teisele muuseumide andmekoguga liitunud muuseumile, raamatukogule või Rahvusarhiivile;
4. on enne muuseumikogusse arvamist omaniku tahte vastaselt tema valdusest välja läinud või teisest riigist välja viidud ning see antakse üle omanikule või tagastatakse teisele riigile.

4.3. Retrospektiivne dokumenteerimine

Värska ja Saatse muuseumil on kõik museaalid retrospektiivselt sisestatud. Kõik museaalid saavad I etapis kirjeldatud 2022. aasta lõpuks.

5. Muuseumikogu kasutamine

5.1. Rollid ja vastutus

Muuseumikogu kasutamise korra ja hinnakirja väljatöötamise eest vastutab direktor ja peavarahoidja. Uurijat teenindav muuseumitöötaja vastutab uurija kasutatud museaali tagasi paigutamise eest hoidlasse. Uurijat teenindav muuseumitöötaja kontrollib enne hoidlasse paigutamist kasutatud museaali seisundit ja võrdleb seda kasutamisele eelnenud seisundiga. Kui muuseumitöötaja avastab museaali rikkumise uurija poolt, peab ta koheselt informeerima muuseumi peavarahoidjat ja direktorit.

5.2. Teenuste loetelu ja nendega seotud piirangud

Kogusid saab kasutada muuseumides etteteatamisel. Kogude kasutamisega seotud teenused:

1. Museaalse eseme deponeerimine 1 ööpäevaks 3.00 eurot.
2. Museaalse eseme kohapeal laenutamine tutvumiseks 1.00 eurot.
3. Esemete filmimine teaduslikul eesmärgil 2.00 eurot.
4. Esemete filmimine kommertseesmärgil 15.00 eurot.
5. Fotode skaneerimine ja salvestamine tellija infokandjale 1 foto 1.00 eurot.
6. Dokumentide skaneerimine ja salvestamine tellija infokandjale 1 leht 0.50 eurot.
7. Valguskoopid A4 formaat 1 lehekülg 0.10 eurot.

5. 3. Digiteerimise korraldus

Digiteerimine toimub vastavalt museaalide kirjeldamise- ja digiteerimiskavale. Digiteeritud materjalid salvestatakse MuSi digihoidlasse, mis on nähtavad Eesti Muuseumide Veebivärvast.

Arhiivi- ja fotokogu digitaliseerimiseks on varahoidjatel kasutada nõutava resolutsiooniga skanner, mis võimaldab tööd teha ilma välise abita.

Esemekogu digiteerimiseks on 2018, 2019, 2020 ja 2021 aastatel saadud rahastust Kultuuriministeeriumi projektist “Kultuuripärandi valdkonna arendamine“ (fotograafi teenus). Täiendavat rahastust ja välisspetsialisti abi vajavad Setomaa Muuseumid ka edaspidi.

6. Säilitamine

6. 1. Rollid ja vastutus

Muuseum vastutab kultuuripärandi säilitamise eest, tagades normaalse ja vajaliku hoiurežiimi museaalidele hoidlates ja eksponeerimisel.

Museaalide säilitamist korraldab ning muuseumikogu seisundi eest vastutab Värskas talumuuseumis peavarahoidja; Saatse muuseumis varahoidja-kuraator, Obinitsa muuseumis - varahoidja.

Setomaa Muuseumi direktor juhib muuseumi tegevust vastavalt põhimäärusele ja vastutab muuseumile pandud ülesannete täitmise ning muuseumi tegevust reguleerivate õigusaktide täitmise eest.

Peavarahoidja juhib muuseumi kogude alast tööd. Kogub materjali, tegeleb museaalide nõuetekohase arvelevõtmise, dokumenteerimise, kogude inventeerimise, korrashoiu, järelevalve, aruannete koostamise ja säilikutega laenutamisega.

Teostab hoidetööd (pidev temperatuuri, niiskuse, kahjurite seire hoidlates ning Paloveere talu elumaja kütmine ja koristamine koos kõrvalhoonete ja õueala korrastamisega), koostab näitusi, viib läbi üritusi jmt.

Värskas talumuuseumi giid-perenaine teostab muuseumitalus süsteemset seiret, ruumide koristamist ja õueala korrastamist ning kütab tarvidusel elumaja ahju.

Värskas talumuuseumi majandustöötaja korraldab küttepuude varumise, hoiab lahti talvisel hooajal juurdepääsu (lumetööd), häire korral lahendab probleemi.

Saatse muuseumi varahoidja-kuraator – tegeleb Saatse muuseumi kureerimisega, küllastajate

teenindamisega, teeb muuseumi kogude alast tööd, teostab hoidetöid, koordineerib majandusalast tegevust muuseumis.

Obinitsa muuseumi varahoidja 0,5 kohaga - tegeleb madalhooajal Obinitsa muuseumi kogude alase tööga, teostab hoidetöid, kõrghooajal aga küllastajate teenindamisega, muuseumi korrashoiu ja kütmisega, suveniiride müügi tööga.

Spetsiifilisi oskusi ja vahendeid nõudvate esemete korrastamiseks kasutatakse vajadusel ja võimalusel Ennistukoja Kanut abi.

Muuseumis töötab osalise ajaga restauraator, kes korrastab metall- ja restaureerib puitsemeid.

6. 2. Säilitustingimused

Museaale hoiustatakse spetsiaalselt hoiustamiseks kohandatud hoidlates. Museaalide hoidlaruumide tehnilised ja kliimatingimused peavad tagama museaalide säilivuse ja julgeoleku.

Muuseumi hoidlaruumid on varustatud tuletõrje- ja valvesignalisatsiooniga. Muuseumi hoidlad on eraldatud ekspositsiooni- ja teistest küllastajatele mõeldud ruumidest. Hoidlaruumid ja säilitustingimused museaalidele tuleb hoida stabiilses hoiurežiimis arvestades museaali materjalile vastavaid tingimusi: hoida etteantud piirides stabiilset temperatuuri ja õhuniiskust, puhas õhk, piisav ventilatsioon, kontrollitud valgustus.

Järjepidevalt tuleb mõõta temperatuuri ja suhtelist õhuniiskust ekspositsiooniruumides ja hoidlates. Soovituslik keskmine hoiutemperatuur on vahemikus 16-20° C.

Vältida tuleb museaalidele mehhaaniliste kahjustuste tekitamist. Vältida tuleb otsese valguskiirguse langemist museaalidele ekspositsiooniruumides ja hoidlates. Museaalid peavad asuma säilikes ja riiulitel või kappides.

Ekspositsiooniruumides ja hoidlates tuleb tagada korrapärane koristus. Hoidlad, mida parajasti ei kasutata, peavad olema lukustatud.

Värska talumuuseum on vabaõhumuuseumi tüüpi muuseum, kus püsiekspositsioon paikneb ajaloolistes, seto talule iseloomulikes ruumides, lisaks katusealustes, kus pole võimalik tagada optimaalseid säilitustingimusi. Seetõttu on osaliselt vanemad ja/või rariitsemad esemed paigutatud hoidlasse ning küllastajale eksponeeritakse neid läbi näituste.

Saatse muuseumis asuvad enamus museaale peamajas ekspositsioonipindadel. Õuealal asuvas kõrvalhoonesse on paigutatud suuremad töö- ja tarberiistad. Nende optimaalseid säilitamistingimusi on raske saavutada. Fotokogu- ja arhiivkogu on paigutatud kappidesse. Olemas on fondihoidla, kus asuvad esemed, mis ei ole ekspositsioonis kasutatavad.

Obinitsas on museaalid pakendatuna riulitel ja kappides, eraldi hoidlaruum puudub. Luikjärve talul hetkel näituse- ja hoidlapinda pole. Avatud ruumist tulenevalt ei ole võimalik museaalidega intensiivselt tegeleda turismihooajal, mil maja on avatud iga päev külalistele.

6. 3. Säilitustingimuste tagamine

Museaalide säilitustingimusi (temperatuuri- ja niiskusražiimi) jälgivad muuseumikogu eest vastutavad töötajad. Muuseumikogude seire toimub igal nädalal, korrastus korra kuus, vajadusel tihedamini, seda teeb varahoidja. Muutuste tekkimisel hoidlates või museaalide seisundis, tuleb kohe teavitada peavarahoidjat ja muuseumi direktorit ning võtta vastu otsused olukorra normaliseerumiseks ja museaalide korrastamiseks.

6. 4. Turvalisus

Muuseumihoidlas võib viibida ainult varahoidja või muuseumi töötajad. Uurijad võivad hoidlatesse minna ainult erandkorras ja üksnes varahoidja loal ning saatel.

Muuseumis on üldvalvesüsteem ning osaline videovalve. Muuseumi hädaohuplaan tagab ohusituatsiooni korral muuseumihoones ja hoidlates vastava tegutsemisvalmiduse.

7. Toimepidevus

7. 1. Riskianalüüsi läbiviimise kord:

Töökoha riskianalüüsi teostakse 1x aastas, täiendatakse vastavalt vajadusele.

7. 2. Ohuplaani ja/või hädaolukorra lahendamise kava koostamise ja rakendamise kord

Ohuplaan vaadatakse üle 1 x aastas, täiendatakse vastavalt vajadustele. Kõikidele muuseumitöötajatele on antud konkreetsed juhised evakueerimise puhuks paber kandjatel. Ohuplaanis on ette nähtud kõigi muuseumitöötajate konkreetsed tegevused erinevate ohtude korral.